

AGU

ACTA GEOGRAPHICA UNIVERSITATIS COMENIANAE

Vol. 62 | No. 2 | 2018

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE

ACTA GEOGRAPHICA UNIVERSITATIS COMENIANAE

Vol. 62 | No. 2 | 2018

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE

Acta Geographica Universitatis Comenianae (AGUC) je recenzovaný vedecký časopis, vychádzajúci od roku 1959. Časopis publikuje originálne teoretické, empirické a prehľadové štúdie predovšetkým z fyzickej geografie, humánnej geografie, regionálnej geografie a geoinformatiky. Je otvorený aj príspevkom v širokom spektre príbuzných disciplín.

Acta Geographica Universitatis Comenianae (AGUC) is a peer-reviewed scientific geographical journal published by the Geographical Section of the Faculty of Natural Sciences of the Comenius University, Bratislava, Slovakia. It is published since 1959. The journal accepts original theoretical, empirical as well as review papers predominantly in physical geography, human geography, regional geography and geoinformatics. It is also open to contributions in wide range of neighbouring disciplines.

Hlavný redaktor/Editor-in-chief

Pavol Korec

Department of Human Geography and Demography, Comenius University, Bratislava

Redakčná rada/Editorial Board

Anton Bezák

Department of Regional Geography, Planning and Environment, Comenius University, Bratislava

Branislav Bleha

Department of Human Geography and Demography, Comenius University, Bratislava

Ján Buček

Department of Human Geography and Demography, Comenius University, Bratislava

Aleš Čepek

Faculty of Civil Engineering, Czech Technical University, Prague

Lucian Dragut

Department of Geography, West University of Timișoara, Timisoara

Ján Feranec

Institute of Geography, Slovak Academy of Sciences, Bratislava

Vladimír Ira

Institute of Geography, Slovak Academy of Sciences, Bratislava

Tomasz Kaczmarek

Institute of Socio-Economic Geography and Spatial Management, Adam Mickiewicz University, Poznań

Tomáš Kučera

Department of Demography and Geodemography, Charles University, Prague

René Matlovič

Department of Geography and Applied Geoinformatics, University of Prešov, Prešov

Eva Mičietová

Department of Cartography, Geoinformatics and Remote Sensing, Comenius University, Bratislava

Piotr Migoń

Department of Geography and Regional Development, University of Wrocław, Wrocław

Jozef Minár

Department of Physical Geography and Geoecology, Comenius University, Bratislava

Jozef Mládek

Department of Geography, University of South Bohemia, České Budějovice

Martin Sokol

Department of Geography, Trinity College, Dublin

Milan Trizna

Department of Physical Geography and Geoecology, Comenius University, Bratislava

Some notes on problem of scientism in geographical research

Summary

An active science must be a subject to permanent revolutions (Kuhn, 1962). Ways of scientific knowledge collection and interpretation are being constantly transformed. This stems from two elementary trends which could be named as internalism and externalism (Špelda, 2009). The first of them explains collection of knowledge within the science using scientific methods. The history of scientific methodology points to numerous failed attempts. A hypothetico-deductive method based on falsification has proved to be the most efficient approach. Although grounded in a system of logical rules and universal statements result from endless trial-and-error process. The second approach, although unscientific, generates knowledge constructed by inter-human relationships, social practice, cultural context and political negotiations. Social constructivism contends that categories of knowledge and of everyday reality itself are actively created. Recognising the process of social construction is crucial. Interpretation of meanings, interpersonal relationships, habituation, performativity, political negotiations as aspects of everyday life express, construct and materialize all our visions, desires, interests or goals being permanently harmonised, corrected by the discourse, critical thinking and reflexive activities.

This is where the ideas of critical realism are disguised (Sayer, 2006). The critical realists often ask what is the real substance of reality. They all have agreed that the true substance of reality must be revealed by its gradual recognition. As real can be considered the following items (Bhaskar, 2008):

- observable reality,
- reality unobservable by human senses,
- reality so far unknown by human knowledge.

All that means that the world is whatever it is largely independently of what particular observers think about it, and not simply a product of the human mind. Knowledge of the forces and principles of the evolution giving birth to various structures can be a good example. After the Big Bang gravitation as well as strong and weak forces manifested themselves. These forces were later accompanied by force of chemical elements generating a new category of forces, so-called chemical interactions. However, chemistry has its limits followed by phenomena of world of biology. Further generators such as biological evolution and genetics were of a biological origin. Recently, we can observe forces and mechanisms related to human culture and social life (Krempaský, 2006). This very short story shows that the reality of this world is being permanently discovered. In other words, some (physical) phenomena had appeared long ago we could start to reasoning and define them in our languages of logics and mathematics.

Hacking (2006, s. 97) claims: "constructionism about the nature science is not necessarily political or critical. A constructionist could be committed to the current enterprises of the natural science... But constructionism can be used to unmask an ideology of science..." We should add that it can be applied not only to unmask an ideology of science but generally to reveal (political) ideologies, used to gain power based on gender, racial, ethnic or sexual motivations.

HISTORICKO-GEOGRAFICKÁ ANALÝZA CESTOVNÉHO RUCHU V REKREAČNEJ OBCI MÝTO POD ĎUMBIEROM

Bohuslava Gregorová

*Univerzita Mateja Bela, Fakulta prírodných vied, Katedra geografie a geológie,
e-mail: bohuslava.gregorova@umb.sk*

Abstract: An important part of the tourism study is understanding of the history of its development, which reflects the current state and suggests possible directions or perspectives for the future development. The main objective of the article was therefore to analyse the development of tourism in the Mýto pod Ďumbierom village from its origin to the present. The most important methods of work were historical-geographic analysis, field research, cartographic and statistical methods. Using them we have identified the most important historical and geographical factors that have influenced the creation of tourism and have described the most important aspects and events that have influenced its subsequent development. The most important factors of tourism development have been location potential, natural conditions, building-up of recreational infrastructure and improvement of transport accessibility. Finally, we have focused on the characteristics of the current state of tourism. We have described the current state of the infra- and suprastructure of tourism and we have identified the importance of tourism in the economy of the municipality. When we have study changes of functions, we have focused on spatial changes and have identified three places where recreational infrastructure is being built up today. They are area opposite the ski centre, area inside the village and area in the Mlynná dolina valley. In line with current trends, we also have described the issues of AirBnB in the Mýto pod Ďumbierom village.

Keywords: tourism, recreational centre, development, Mýto pod Ďumbierom, Nízke Tatry mountain, AirBnB service

1 ÚVOD

Dôležitou súčasťou skúmania cestovného ruchu je aj poznanie a chápanie histórie jeho vývoja, ktorá reflektuje súčasný stav a naznačuje možné smery či perspektívy budúceho rozvoja. Odhalenie dôvodov jeho vzniku, ďalšieho vývoja a priestorového rozšírenia v akomkoľvek území nám umožňuje definovať potenciál, identifikovať funkcie, produkt a model cestovného ruchu, dokumentovať environmentálnu zaťaženosť krajiny, či stanoviť limity jeho priestorového rastu v tomto území. Takto

koncepovaný historicko-geografický prístup sme aplikovali pri štúdiu vývoja cestovného ruchu v rekreačnej obci Mýto pod Ďumbierom.

Tradičné geografické chápanie podmienok vzniku a rozvoja cestovného ruchu vychádzalo z hodnotenia lokalizačných, selektívnych a chorologických predpokladov (Mariot, 1983). Súčasné poznatky humánno-geografických disciplín poukazujú aj na ďalšie determinanty, ktorými sú sociologické (Przeclawski, 1996), ekonomické (Kaspar, 1995), alebo geopolitické a globalizačné faktory (Čuka, 2006).

Štúdiu podmienok vzniku a vývoja cestovného ruchu sa v slovenskom geografickom priestore venovala len malá pozornosť. Ojedinelé práce napr. hodnotili predpoklady rozvoja cestovného ruchu v okrese Banská Bystrica (Baran, 1969; Čuka, 2006), alebo v rekreačnom stredisku Donovaly (Baran a Čuka, 1991), či v Starohorských vrchoch (Čuka, 2003). Iné popisovali vznik funkcií cestovného ruchu (Čuka, 1997), ako aj priestorové aspekty dynamiky rekreačnej infraštruktúry (Čuka, 2007).

Komplexný historicko-geografický prístup k štúdiu fenoménu cestovného ruchu sme už uplatnili vo výskume rekreačnej obce Donovaly. Identifikovali sme funkčno-priestorové zmeny v pôvodných uhliarskych osadách, ktoré sa transformovali na rekreačné stredisko. Proces premeny prebiehal v rámci nasledovných historicko-geografických etáp (Čuka a Gregorová, 2011 in Gregorová, 2016):

1. etapa: vznik cestovného ruchu (1938 – 1959),
2. etapa: rozvoj masového cestovného ruchu (1960 – 1989),
3. etapa: rozvoj voľného trhu cestovného ruchu (1989 – 1995),
4. etapa: rast infraštruktúry cestovného ruchu a počiatok procesov rekreačnej urbanizácie (od roku 1996 do súčasnosti).

Druhým priestorom, kde sme aplikovali podobné metódy pri štúdiu histórie cestovného ruchu boli Nízke Tatry, resp. rekreačná oblasť Chopok-juh. V zmysle Butlerovej teórie vývinových cyklov cestovného ruchu (2006) sme vymedzili tieto fázy (Gregorová, 2012):

1. vznik cestovného ruchu (od prvých zmienok o území až do konca 19. storočia),
2. rozvoj cestovného ruchu (od prelomu 19./20. storočia do roku 1945),
3. nástup masového cestovného ruchu (1946 – 1989),
4. transformácia cestovného ruchu (1989 – 2000),
5. priestorový rast cestovného ruchu (2001 – súčasnosť).

V rámci analýzy vývoja cestovného ruchu v rekreačnej obci Mýto pod Ďumbierom sme sa zamerali na priblíženie historicko-geografických súvislostí determinujúcich jeho rozvoj a na poukázanie jedinečnosti niektorých geografických javov, ktoré odlišujú obec od ostatných, nachádzajúcich sa v priestore južnej časti Nízkych Tatier (napr. Bystrá, Horná Lehota).

2 TEORETICKO-METODOLOGICKÉ VÝCHODISKÁ

Cieľom nášho príspevku bolo analyzovať vývoj cestovného ruchu v Mýte pod Ďumbierom od jeho vzniku až po súčasnosť vo väzbe na spoločenské a sociálno-ekonomické pomery. Identifikovali sme najvýznamnejšie historicko-geografické faktory, ktoré jeho vznik ovplyvnili a popísali najdôležitejšie aspekty i udalosti podmieňujúce jeho následný rozvoj. V závere sme sa venovali aj hodnoteniu súčasného stavu cestovného ruchu vo väzbe na aktuálne trendy, ktorými sú zdieľaná ekonomika a AirBnB.

Naplnenie takto koncipovaného hlavného cieľa príspevku si vyžiadalo použitie širokého spektra výskumných metód, pričom bazálnou bola historicko-geografická analýza. Na jej základe sme načrtli vývoj cestovného ruchu v skúmanej obci, pričom sme sa rozhodli postupovať od predstavovania najstarších faktov po tie súčasné. V rámci výskumu sme v Štátnom archíve v Banskej Bystrici spracovali relevantné fondy, dobovú tlač, historické mapy, plány a preskúmali sme dobové fotografie. V Horehronskom múzeu v Brezne sme mali k dispozícii na štúdium materiály týkajúce sa najmä výstavby rekreačnej infra- a supraštruktúry.

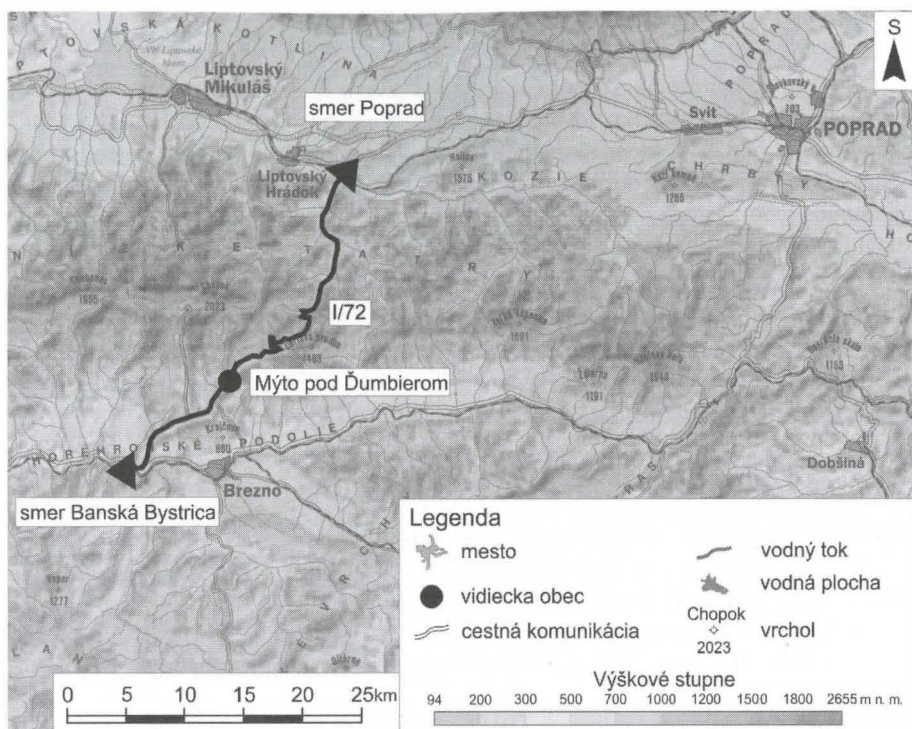
Kritickej analýze sme podrobili pramenné dokumenty z viacerých fondov Štátneho archívu v Banskej Bystrici, ale získané poznatky citujeme len z nasledujúcich:

1. fond Zvolenská župa (1864 – 1927),
2. fond Notársky úrad Mýto pod Ďumbierom z obvodu okresného úradu v Brezne,
3. fond Okresný úrad v Brezne (1923 – 1945),
4. fond Živnostenské spoločenstvo v Brezne (1925 – 1950),
5. fond Okresný národný výbor v Banskej Bystrici (1960 – 1990), Odbor obchodu a cestovného ruchu,
6. fond Krajský národný výbor v Banskej Bystrici (1945 – 1948).

Terénny výskum, ktorý v Nízkych Tatrách a ich podhorí realizujeme od roku 2010, doplnený o geografické pozorovanie, nám umožnil zachytiť priestorový rast infra- a supraštruktúry cestovného ruchu, ako aj vytváranie rekreačných priestorov v rámci obce, resp. v jej zázemí. Za komplementárne považujeme kartografické, grafické či štatistické metódy, na základe ktorých sme dotvorili obraz o vývoji a aktuálnom stave cestovného ruchu nielen v Mýte pod Ďumbierom, ale i v širšom priestore Nízkych Tatier. Takáto vizualizácia a kvantifikácia nám umožnila odhaliť časopriestorové vzťahy a postupnú premenu Mýta pod Ďumbierom na rekreačnú obec.

3 VZNIK A ROZVOJ CESTOVNÉHO RUCHU V MÝTE POD ĎUMBIEROM

Rekreačná obec Mýto pod Ďumbierom leží na rozhraní Horehronského podolia a Nízkych Tatier na oboch brehoch toku Štiavničky. Jej súčasťou sú lokality s názvom Zapače, Močidlá, Pohansko a časť Mlynnej doliny, ktorej záver až po hlavný hrebeň masívu Ďumbiera sa nachádza v katastri mesta Brezno (obr. 1).

Obrázok 1 Poloha obce Mýto pod Ďumbierom v rámci Nízkych Tatier. (Zdroj: Fyzickogeografická mapa 1: 500 000 in Atlas krajiny SR, 2002; upravené autorom)

3.1 Vznik cestovného ruchu v Mýte pod Ďumbierom

K najdôležitejším faktorom vzniku a rozvoja cestovného ruchu v obci patrili jej polohový potenciál, prírodné predpoklady, výstavba rekreačnej infraštruktúry a zlepšenie dopravnej dostupnosti.

Poloha Mýta pod Ďumbierom pri hradskej spájajúcej prostredníctvom sedla Čertovica Horehronie s Liptovom predurčovala ho k tomu, aby obdivovatelia prírody podnikajúci výlety do Nízkych Tatier prechádzali cez obec. Z hľadiska rozvoja turistiky bola dôležitá aj Mlynná dolina, ktorou je možné vystúpiť na hlavný hrebeň Nízkych Tatier (Ďumbier). Na prelome 19. a 20. storočia začali vznikať v Uhorsku resp. v Československu turistické spolky, ktoré sa podieľali na sprístupňovaní pohorí značením a budovaním turistických chodníkov, výstavbou horských chát a organizovaním výletov. Zvolenská sekcia Uhorského karpatského spolku so sídlom v Banskej Bystrici v roku 1902 otvorila prvú murovanú útulňu na hrebene pod Ďumbierom s názvom Karolova chata. Keďže nemala stáleho chatára, bola často vykrádaná a v období po prvej svetovej vojne úplne spustla (Schvarc, 2009). V roku 1920 bol založený v Banskej Bystrici odbor Klubu československých turistov (KČST) a v roku 1922 vznikol odbor aj v Podbrezovej (ŠA v BB (a), n.d.). Táto inštitúcio-

nalizácia znamenala rozvoj organizovanej turistiky v priestore južnej strany Nízkyh Tatier a formovanie cestovného ruchu tak, ako ho chápeme v súčasnosti.

Prírodné pomery, krajinná scenéria podhoria a objav dvoch jaskynných útvarov v blízkosti Mýta zvýšili záujem návštevníkov o toto územie. V roku 1923 boli preskúmané chodby Bystrianskej jaskyne (ŠA v BB (b), n.d.) (trvalo otvorená pre verejnosť je od roku 1942) a v roku 1925 členovia KČST objavili jaskynné priestory v Kozích chrbtoch pod Ďumbierom. Časť z nich sa sprístupnila verejnosti až v roku 1996 ako jaskyňa Mŕtvych netopierov (Budaj, 2012).

V období 40. rokov 20. storočia sa začala budovať v Nízkyh Tatrách a v ich zázemí aj rekreačná infraštruktúra. Síce už v roku 1928 bola otvorená Štefánikova chata (Urban, 2012), ale v Mýte pod Ďumbierom získal Jozef Dropčo pre svoju krčmu koncesiu na predaj nápojov až v roku 1936. Neskôr už v obci fungovali ďalšie dve pohostinstvá (ŠA v BB (c), n.d.), ktoré podľa súpisu hostinských a výčapníckych zariadení mali povolenie predávať aj jedlo. Jozef Dropčo v roku 1939 postavil v obci aj prvú chatu, ktorá pozostávala zo šiestich host'ovských miestností, kuchyne, pracovne a skladu na prízemí a siedmich izieb v podkroví (ŠA v BB (d), n.d.).

Na hrebení Nízkyh Tatier postupne vznikali horské chaty a útulne, vďaka ktorým bolo možné absolvovať prechod celým pohorím za 5 dní (tab. 1).

Tabuľka 1 Zoznam horských chát postavených na hrebení Nízkyh Tatier do 2. svetovej vojny

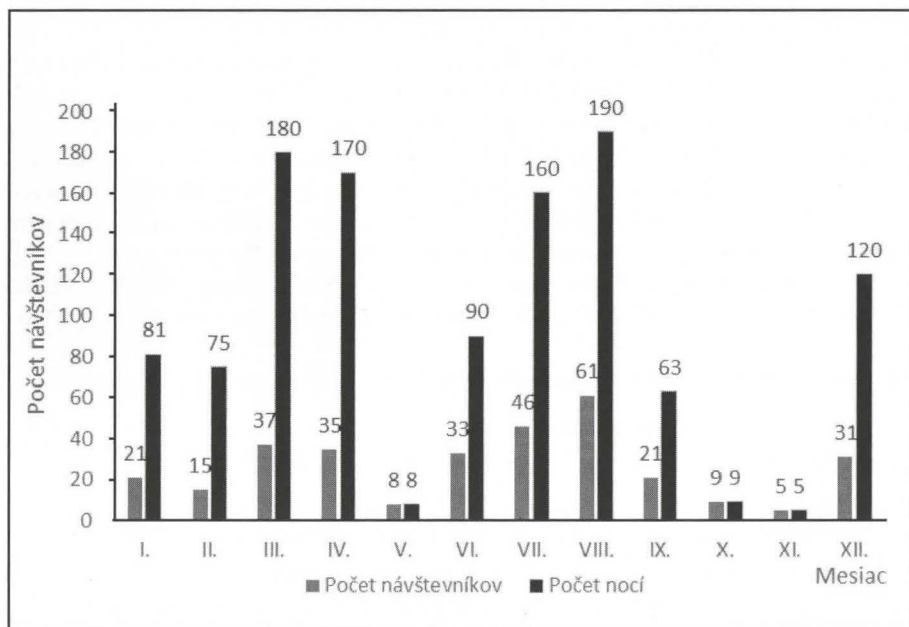
Názov turistického objektu	Rok otvorenia
Štefánikova chata pod Ďumbierom	1928
Chata pod Chabencom	1932
Chata na Trangoške	1936
Chata pod Veľkým bokom	1936
Chata na Čertovici	1936
Chata pod Kráľovou hoľou	1936
Športhotel Čertovica	1937

Zdroj: Schvarc, 2009 a ŠA v BB (e), n.d.

Ďalší rozvoj cestovného ruchu v priestore Mýta pod Ďumbierom a v jeho okolí bol iniciovaný rozšírením dopravy, ktorá od 30. rokov 20. storočia prestala postačovať vtedajším pomerom. V roku 1932 sa zaviedla pravidelná autobusová linka z Podbrezovej do Mýta pod Ďumbierom. Autobus premával trikrát denne, čo výrazne uľahčilo výlety na Ďumbier. V roku 1935 sa dostavala cesta až na Srdiečko. Následne sa od septembra 1937 začala stavať cesta Brezno – Čertovica a od roku 1938 úsek Halny (Brezno) – Mýto. K ukončeniu jej výstavby došlo až počas druhej svetovej vojny. Ustálenie dopravných pomerov a konštituovanie dopravnej siete sa završilo v roku 1942, kedy začala príprava novej autobusovej linky Brezno – Kráľova Lehota. Došlo tak k prepojeniu južnej a severnej časti stredného Slovenska a vlastne aj k prepojeniu Tatier a Nízkyh Tatier, čo výrazne prispelo k zvýšeniu ich atraktívnosti (ŠA v BB (f), n.d.).

Železničná trať Zvolen-Banská Bystrica-Brezno sa v roku 1936 prostredníctvom úseku Červená skala-Margecany napojila na Košicko-bohumínsku železnicu, čím priestor zázemia Nízkych Tatier získal spojenie s celým Československom (ŠA v BB (g), n.d.).

Postupne sa z Mýta pod Ďumbierom stala navštevovaná obec (graf 1), ktorú zaradil Štátny štatistický úrad do zoznamu obcí, u ktorých sa zisťovala štatistika cudzinckého, turistického a kúpeľného cestovného ruchu (ŠA v BB (h), n.d.).

Graf 1 Návštevnosť v obci Mýto pod Ďumbierom v roku 1941. Zdroj: ŠA v BB (i), n.d.

3.2 Rozvoj cestovného ruchu v Mýte pod Ďumbierom po druhej svetovej vojne

Ihneď po skončení druhej svetovej vojny začali vznikať návrhy „turistického zveľadenia Nízkych Tatier“, ktoré sa stali záujmovým priestorom na výstavbu rekreačných stredísk Banskobystrického kraja. Pohorie bolo rozdelené na 3 pásma, pričom I. zahŕňalo predhoria a zázemia obcí, určených na masovú rekreáciu (Bystrá, Mýto pod Ďumbierom, Šumiac, Telgárt), II. oblasť hlavných turistických stredísk predstavovala nástupné centrá na vrcholy (Tále, Krpáčovo, Srdiečko) a III. pásmo mali tvoriť chaty a útulne pozdĺž hlavného hrebeňa. Pre Mýto pod Ďumbierom bola určená výstavba individuálnych chát (Mlynná dolina) a detského rekreačného strediska (ŠA v BB (j), n.d.). V roku 1961 bola pre oblasť Nízkych Tatier vypracovaná koncepcia rozvoja cestovného ruchu – územný plán rajónu, ktorým sa riadila výstavba rekreačných zariadení celého priestoru. Navrhlo sa budovanie infraštruktúry v zmysle vytvorenia komplexných stredísk cestovného ruchu, vymedzili sa

vhodné územia na podnikovú i chatovú výstavbu a určili sa dediny „s tendenciou dožívania“, ktoré sa mali transformovať na rekreačné. Mýto pod Ďumbierom bolo kategorizované ako rekreačná obec a už v roku 1968 evidujeme v Mlynnej doline vystavaných 22 súkromných chát (ŠA v BB (k), n.d.).

Ďalší priestor intenzívnej rekreačnej výstavby sa vytvoril v zázemí Bystrianskej jaskyne, v blízkosti Mýta, resp. jeho miestnej časti Zapače. Bol tu vybudovaný lyžiarsky vleč s dĺžkou 1288 m a prepravnou kapacitou 800 osôb/hod. Priestorovo nadväzoval na chatovú osadu a tri lyžiarske vleky pri jaskyni. Okresný národný výbor v Banskej Bystrici vo svojej koncepcii rozvoja popisuje túto lokalitu ako „novokoncepované stredisko cestovného ruchu horehronskej podoblasti“ (ŠA v BB (l), n.d.).

V roku 1989 došlo k radikálnej transformácii politických, ekonomických a spoločenských pomerov, ktorá znamenala pre cestovný ruch v Mýte pod Ďumbierom privatizáciu infraštruktúry a supraštruktúry, zmenu klientely, zvýšené nároky na kvalitu služieb, neschopnosť mnohých podnikov prispôbiť sa aktuálnym podmienkam a ich zánik, otvorenie zariadení viazaného cestovného ruchu verejnosti a pod. Nastal trend intenzifikácie funkcií cestovného ruchu a rozširovania areálov s rekreačnou funkciou.

4 SÚČASNÝ STAV CESTOVNÉHO RUCHU V MÝTE POD ĎUMBIEROM

V súčasnosti identifikujeme v obci tri priestory, kde prebieha výstavba rekreačnej infraštruktúry. Je to jednak časť v blízkosti katastra obce Bystrá – lokalita Zapače s lyžiarskym strediskom Ski centrum Mýto pod Ďumbierom. Na svahu oproti stredisku vznikla nová ulica a zrubová osada. Ďalej je to samotný intravilán obce, v ktorom prebieha nielen proces zahusťovania, ale aj transformácie funkcií objektov na rekreačné. A posledným je záver obce v smere na Čertovicu spolu s blízkou Mlynnou dolinou (terénny výskum). Dolina je charakteristická výstavbou individuálnych rekreačných objektov. Celkovo sa v obci nachádza viac ako 40 zariadení cestovného ruchu, ktoré ponúkajú cca 600 lôžok (tab. 2).

4.1 Charakteristika infraštruktúry cestovného ruchu v Mýte pod Ďumbierom

Špecifickým znakom infraštruktúry rekreačnej obce je vyššia prítomnosť penziónov rodinného typu (Encián – 10 lôžok, Adika – 41, Astra – 6, Jaja – 15, Skalka – 20, Rojas – 17, V stráni – 17, Lucia – 12, Mýto Lodge – 12 lôžok, U starej mamy – 13 lôžok). Ponúkajú ubytovanie, stravovanie i ďalšie základné služby, ako napr. požičiavanie športových potrieb.

V ústí Mlynnej doliny pri ceste II. triedy č. 72 (vedúcej cez Čertovicu na Lip-tov) sa nachádzajú jediné dve veľkokapacitné ubytovacie zariadenia - hotel Mýto** a penzión Mýtnik. Mýto** poskytuje ubytovanie pre viac ako 100 hostí v 6 apartmánach a 38 izbách. Jeho súčasťou je aj športová hala s 2 bowlingovými dráhami,

Tabuľka 2 Počet ubytovacích a stravovacích kapacít v rekreačnom stredisku Mýto pod Ďumbierom (k 31.12.2017)

Typ ubytovacieho zariadenia	Počet objektov	Počet lôžok	Počet izieb	Počet stoličiek
Hotely	1	106	38	175
Penzióny	11	181	70	304
Apartmánové domy	3	29	7	0
Chalupy	3	21	9	0
Chaty	10	113	38	60
Zruby	1	9	4	0
Priváty	13	143	45	0
Σ	42	602	211	539

Zdroj: terénny výskum, Interné údaje ubytovacích a stravovacích zariadení v obci Mýto pod Ďumbierom (2018)

2 squashovými kurtmi a golfovým trenažérom. Vitálny svet tvoria bazény, sauny, parné kúpele a ponuku dopĺňa množstvo druhov masáží. 4 konferenčné miestnosti poskytujú priestor pre 240 hostí. Súčasťou areálu je aj tenisový kurt a koliba s 80 stoličkami. Penzión Mýtnik ponúka ubytovanie pre nenáročnú klientelu (kapacita 38 lôžok). Nachádza sa v ňom sauna a k jeho ďalšiemu vybaveniu patrí aj multifunkčné ihrisko pred objektom.

V chatovej osade v Mlynnej doline bol postavený penzión Ďumbier so 40 lôžkami (v lokalite Na hlinke), ktorý je však už mimo prevádzky a v súčasnosti chátra. Ubytovanie je možné len v 10 chatách (napr. Berg, Zuzana, Lama, Elka atď.). Akékoľvek ďalšie rozširovanie chatovej osady obec Mýto pod Ďumbierom nepredpokladá, v súčasnosti tam dochádza iba k zahusťovaniu pôvodnej chatovej zástavby. Mlynná dolina je turisticky hojne navštevovaná, keďže jej záver sa nachádza v Kozích chrbtoch pod Chatou M. R. Štefánika a predstavuje jednu z možných prístupových trás na Ďumbier.

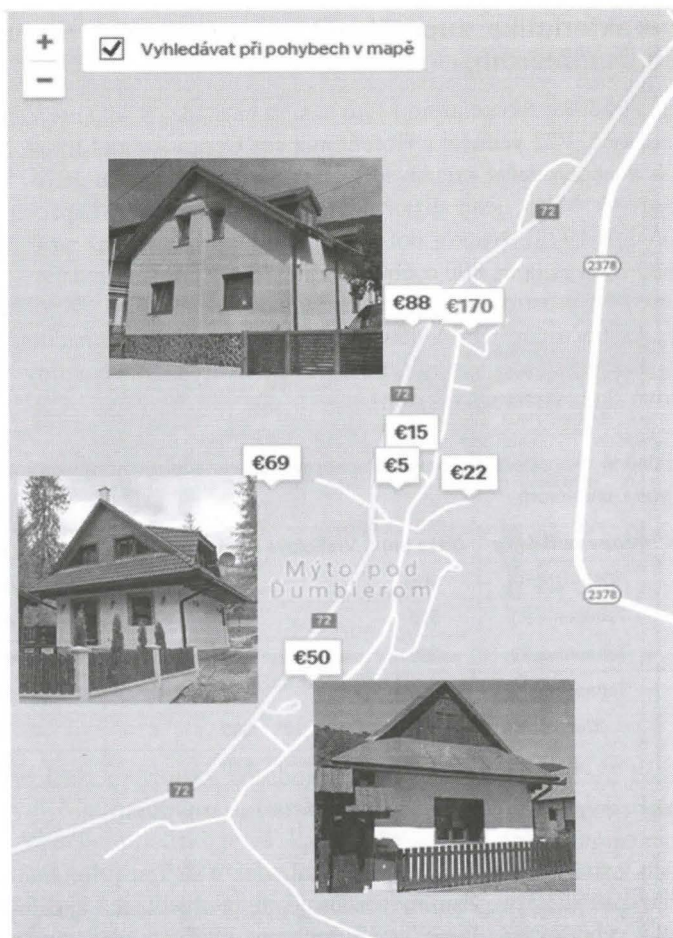
Apartmánové domy Nella, Asia a Kohútik, chalupy Mahonia, Pod čerešňou i Limba, ako aj chaty Zinka a Drevenica oproti vleku spolu s 8 privátmi (napr. Azalka, Horko, Tatra) dopĺňajú tradičnú infraštruktúru (terénny výskum).

Avšak súčasným trendom v prenajímaní rekreačných objektov je využívanie služby AirBnB. Je to internetová platforma, ktorá umožňuje užívateľom objednať si ubytovanie v súkromí. Na Slovensku sme vymedzili 3 typy lokalít/oblastí, kde sa takýto druh služby uplatňuje. Sú to jednak veľké mestá (Bratislava, Košice), potom rekreačné obce v zázemí najatraktívnejších pohorí (Tatry, Nízke Tatry) a periférne situované lokality ako Detvianske, či Krupinské lazy (Gregorová, 2018). Podľa uvedenej kategorizácie patrí Mýto pod Ďumbierom do druhej oblasti. Týmto spôsobom sa v obci ponúka 7 zariadení cestovného ruchu rôznej kategórie, od autokempingu po apartmán (tab. 3 a obr. 2). Vlastníci objektov si na svojich profiloch uvádzajú ako krajinu trvalého bydliska Českú republiku, Rakúsko, či Nový Zéland.

Tabuľka 3 Rekreačné objekty ponúkané službou AirBnB v Mýte pod Ďumbierom

Názov	Typ	Cena (v €)	Počet lôžok
Chalupa u Janov	chalupa	50	9
Chata v Mlynnej	chata	69	8
Víkendový dom Skalka	izba	22	16
autokemping	-	5	-
Chata Nízke Tatry	chalupa	15	9
Ubytovanie v súkromí Ahoj	dom	170	10
Apartmán v prírode	apartmán	88	6

Zdroj: Airbnb, 2018

Obrázok 2 Lokalizácia objektov služby AirBnB v Mýte pod Ďumbierom
(Zdroj: Airbnb, 2018)

Zaujímavé bude sledovať, ako sa k tomuto typu poskytovania ubytovacích služieb postavia slovenské mestá a slovenská legislatíva vo všeobecnosti. Snahou mnohých európskych metropol je totiž službu AirBnB obmedziť, spoplatniť (zamedziť šedej ekonomike) a zmierniť tak dopady neregulovaného rozvoja cestovného ruchu (Gregorová, 2018).

Hotel, penzióny a niektoré väčšie chaty ponúkajú okrem ubytovacích aj stravovacie služby. Celkovo je v obci k dispozícii až 539 miest (vrátane miest na vonkajších terasách). Samostatným stravovacím zariadením s výhodnou polohou pri hlavnej ceste a v blízkosti lyžiarskeho strediska je koliba Mýto. Má širokú ponuku jedál a tradičných špecialít (70 stoličiek). Podľa odhadov majiteľky ho denne navštívi v zime počas lyžiarskej sezóny aj 150 – 200 zákazníkov, v lete 60 – 80 (terénny výskum, Interné údaje ubytovacích a stravovacích zariadení (2018)).

4.2 Charakteristika supraštruktúry cestovného ruchu v Mýte pod Ďumbierom

Lyžiarske stredisko Ski centrum Mýto a. s. sa nachádza v lokalite Zapače, v tesnej blízkosti cesty č. I/72 vedúcej z Horehronia cez Čertovicu na Liptov. Na severne orientovaných svahoch začal premávať lyžiarsky vlek už v roku 1976. Spravovala ho TJ Družstevník Mýto, jeho dĺžka bola 460 m a prepravná kapacita 280 osôb za hodinu (Gajdoš, 1978). Neskôr bol prebudovaný, predĺžený až na 1288 m a prepravná kapacita sa zvýšila na 800 osôb za hodinu (ŠA v BB (m), n.d.).

V súčasnosti sa prostredníctvom vlekov a lanoviek prepraví za hodinu až 3750 lyžiarov (tab. 4). Súčasťou jeho vybavenia sú aj reštaurácia s kapacitou 160 miest a 200 miest na terase, ski servis s požičovňou lyží a snowboardov i lyžiarska a snowboardová škola (terénny výskum).

Tabuľka 4 Základné charakteristiky horských dopravných zariadení v lyžiarskom stredisku Ski centrum Mýto pod Ďumbierom

Typ zariadenia	Názov zariadenia	Dĺžka (m)	Vrcholová stanica (m n. m.)	Kapacita (osôb/hod.)
Lanovka	POMA UNIFIX	1420	898	2200
Vlek	Tatrapoma P1	300	698	400
Vlek	Tatrapoma P2	300	796	400
Vlek	Tatrapoma P3	350	592	400
Vlek	Detský	50	555	0
Vlek	F	350	576	350

Zdroj: terénny výskum, Interné údaje lyžiarskeho strediska Ski centrum Mýto (2018)

Celkovo je v stredisku k dispozícii 7 zjazdoviek s dĺžkou približne 4, 4 km aj s detskou lyžiarskou škôlkou. Zaujímavosťou je, že tzv. dedinská zjazdovka ľahkej náročnosti bola vybudovaná mimo areálu smerom bližšie k obci a pomerne dlhú dobu nebola v prevádzke (tab. 5, schéma 1).

Tabuľka 5 Základné charakteristiky zjazdoviek v lyžiarskom stredisku Mýto pod Ďumbierom

Názov	Náročnosť	Dĺžka (m)	Prevýšenie (m)	Štart (m n. m.)	Cieľ (m n. m.)
Hlavná	Stredná	1460	301	550	851
Pravá	Stredná	1460	301	550	852
Krátka	Stredná	360	150	548	698
Ľahká	Ľahká	400	42	754	796
Jarka	Stredná	320	42	754	796
Dedinská	Ľahká	350	15	577	592
Detská	Ľahká	50	10	545	555

Zdroj: terénny výskum, Interné údaje lyžiarskeho strediska Ski centrum Mýto (2018)

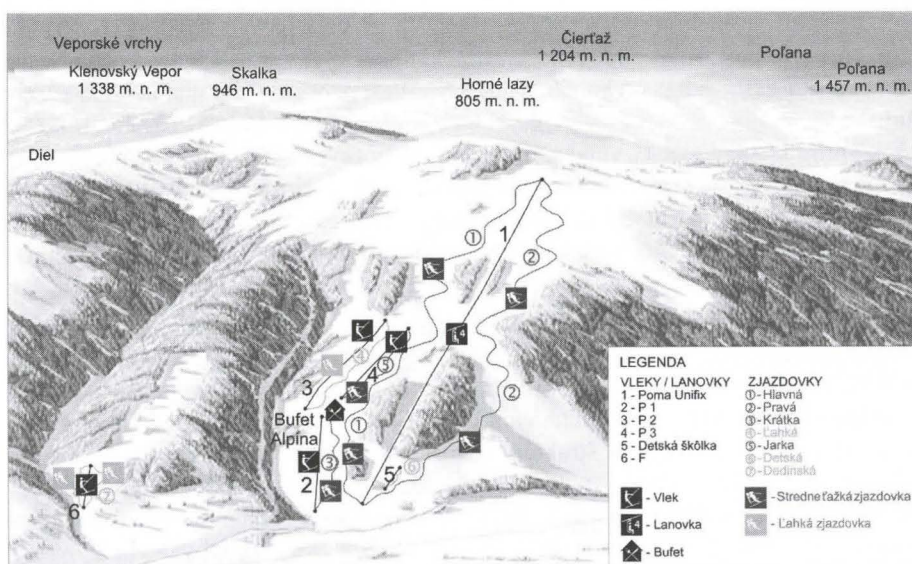

Schéma 1 Supraštruktúra lyžiarskeho strediska Ski centrum Mýto a. s.
(Zdroj: Ski centrum Mýto pod Ďumbierom, 2018)

Zjazdové trate v stredisku dosahujú kvalitné parametre, vďaka čomu získali aj homologizáciu Medzinárodnej lyžiarskej federácie FIS pre usporiadanie pretekov v slalome. Lyžiarske stredisko je vďaka svojej výhodnej polohe hojne navštevované, najmä rodinami s deťmi. Parkovisko, ktoré sa nachádza pri stredisku, medzi hlavnou cestou a samotnými zjazdovkami veľkosťou nepostačuje. Riešenie problému statickej dopravy je z nášho pohľadu pre stredisko kľúčové, najmä ak sa v jeho blízkom okolí nachádzajú aj ďalšie, ktoré sú výraznými konkurentmi, napr. v smere z Bystrej Ski Tále, to navyše disponuje aj traťou pre bežecké lyžovanie, alebo Ski Čertovica,

lokalizované v sedle, na severných svahoch Čertovej svadby (1460 m n. m.). Väčšinu zjazdoviek v stredisku Ski Mýto tvoria trate strednej náročnosti (82 %), zvyšok sú ľahké (terénny výskum).

5 DISKUSIA A ZÁVER

Obec Mýto pod Ďumbierom vznikla v blízkosti potoka Štiavnička, pri ceste z Horehronia na Liptov, kde dalo Brezno vystavať mýtnu stanicu, aby mohol mestský mýtnik vyberať poplatky za vstup do chotára. V okolitých kopcoch (Veľký Gapeľ, Stupka) baníci pre mesto a kremnickú mincovňu dolovali zlato, striebro, olovo, neskôr železnú rudu a k mýtnej stanici sa chodili obcerstvovať. Postupne si v jej okolí začali budovať trvalé obydľia, a tak dali základ vzniku osade (Kvietok, 1943; Pisoň, 1968).

Pôvodná roľnícko-drevorubačská, neskôr banícka a poľnohospodársko-pastierska obec sa pod vplyvom spoločensko-ekonomických procesov transformovala na stredisko cestovného ruchu. Za najdôležitejšie faktory tejto transformácie považujeme:

- prírodné podmienky vhodné na rozvoj rekreačných aktivít,
- polohový potenciál (blízkosť sedla Čertovica),
- konštituovanie turistických organizácií a vyvíjanie rôznych aktivít,
- výstavba rekreačnej infraštruktúry (na hrebeni Nízkych Tatier a v ich zázemí),
- zlepšenie dopravnej dostupnosti a formovanie dopravnej siete.

Index rekreačnej zastavanosti (podiel trvalo obývaných domov na 100 individuálnych rekreačných objektov (Čuka, 1995)) predstavuje v Mýte pod Ďumbierom 149 %. Pre porovnanie v susednej Bystrej je to len 135 % a v Hornej Lehote 205 % (vlastné výpočty na podklade interných údajov obcí Bystrá, Mýto pod Ďumbierom a Horná Lehota). Z hľadiska štruktúry rekreačnej zástavby a podielu trvalo obývaných domov, chát i chalúp radíme Mýto k obytno-chalupárskemu typu (podiel domov je 45 %, chalúp 37 % a chát 18 %). Vo vlastníctve chalúp dominujú majitelia z okresu Brezno 32 % (takmer všetci bývajú v meste Brezno). Obyvatelia z okresu Bratislava vlastní 26 % chalúp. Zahraniční vlastníci pochádzajú z Česka (5), Dánska (1), Maďarska (2), Nemecka (4) a Rakúska (1). Spolu užívajú 10 % chalúp (Interné údaje obce Mýto pod Ďumbierom, 2018).

Keďže cestovný ruch patrí k tým odvetviam hospodárstva, ktoré významnou mierou ovplyvňujú a menia krajinu i spoločnosť, je dôležité poznať a chápať jeho environmentálne a ekonomické vplyvy. Čím je cestovný ruch v stredisku rozvinutejší, tým je dôležitejší v jeho hospodárskom systéme a stáva sa aj väčším konkurentom ostatným spoločensko-hospodárskym funkciám. Môže tak plniť hlavnú (dominantnú), vedľajšiu alebo doplnkovú úlohu (Jackowski, 1981; Warszyńska, 1985 in Kurek et al., 2007).

Index rekreačnej funkcie (vypočítaný podľa vzorca Baretjea a Defferta, teda ako podiel počtu lôžok na 100 trvalo bývajúcich obyvateľov) predstavuje pre Mýto pod Ďumbierom 104 %. Samotní autori tvrdia, že rekreačná funkcia je hlavnou

alebo jednou z hlavných v stredisku vtedy, ak tento ukazovateľ dosahuje hodnotu 100 (Kurek et al., 2007). Rovnako aj index rekreačného zaťaženia krajiny (počet lôžok v stredisku na jednotku plochy) dosahuje relatívne vysokú hodnotu, a to 57,9. Avšak počet zamestnaných v cestovnom ruchu z celkového počtu ekonomicky aktívnych obyvateľov Mýta pod Ďumbierom predstavuje len 9,6 % (k 31.12.2017).

Na základe uvedených priestorových a štatistických analýz môžeme teda potvrdiť, že cestovný ruch v obci patrí k významným hospodárskym odvetviam, ale nedominoje, resp. nie je absolútne najvýznamnejší.

K výrazným premenám funkcií vo vývoji obce určite došlo, tieto sa zároveň premietli aj do priestorových zmien, pričom k najdôležitejším z nich patria stieranie hraníc medzi katastrami obcí Bystrá a Mýto pod Ďumbierom, ako aj zahusťovanie intravilánu Mýta rekreačnou infraštruktúrou. Nové priestory investičnej rekreačnej výstavby sa nachádzajú oproti lyžiarskemu areálu Ski centra pozdĺž cesty na Čertovicu (na prenájom slúžia dva priváty a rozostavaných je celkovo 13 apartmánových domov pôsobiacich ako sídlisko). V chatovej osade Mlynná dolina výstavba rekreačných chát smerom k vrcholu Ďumbiera nepokračuje, len výnimočne sa zahusťuje pôvodná chatová zástavba, v súčasnosti evidujeme 3 rozostavané rekreačné objekty (terénny výskum).

Zaujímavosťou je, že aj v tomto priestore dochádza k zmenám formy ponuky ubytovania jednotlivých rekreačných zariadení, ktoré začínajú reflektovať aktuálne trendy v spoločnosti v zmysle zdieľanej ekonomiky a služby AirBnB.

Pod'akovanie

Príspevok bol spracovaný v rámci projektu Kultúrnej a grantovej agentúry Ministerstva školstva SR – projekt KEGA 002UMB-4/2017 „Interaktívna elektronická učebnica regionálnej geografie Horného Pohronia“.

Literatúra

- Airbnb, 2018. [online] [cit. 2018-10-09]. Dostupné na: <www.airbnb.com>
- BARAN, V. 1969. Možnosti využitia geografických podmienok pre rozvoj cestovného ruchu v okolí Banskej Bystrice. *Zborník pedagogickej fakulty*, 16, 35-59.
- BARAN, V., ČUKA, P. 1991. Socioekonomicko-geografické aspekty formovania rekreačnej obce Donovaly. *Zborník pedagogickej fakulty. Prírodné vedy*, XI., 43-63
- BUDAJ, M. 2012. K dejinám prieskumu Ďumbierskeho vysokohorského krasu. *Acta Carologica Slovaca*, 50, 103-122.
- BUTLER, R. W. 2006. *The Tourism Area Life Cycle. Applications and Modifications*. Cleveland: Channel View Publications.
- ČUKA, P. 1995. Typológia sídelnej štruktúry Starohorských vrchov z pohľadu geografie cestovného ruchu. In TRIZNA, M. (ed.) *Vybrané problémy súčasnej geografie a príbuzných disciplín: Zborník referátov z medzinárodnej konferencie pri príležitosti 75. narodenín prof. Plesníka*. Bratislava: Kartprint, 256-263.
- ČUKA, P. 1997. Niektoré príčiny vzniku a vývoja cestovného ruchu v Starohorských vrchoch. *Urbánne a krajinné štúdie*, 2, 93-104.
- ČUKA, P. 2003. *Vybrané priestorové zákonitosti na území Starohorských vrchov*. Banská Bystrica: Fakulta prírodných vied UMB.

- ČUKA, P. 2006. Geografické podmienky vzniku a vývoja cestovného ruchu v okrese Banská Bystrica. *Geografická revue*, 2, 281-294.
- ČUKA, P. 2007. *Priestorová dynamika infraštruktúry cestovného ruchu v Banskej Bystrici a jej rekreačnom zázemí*. Banská Bystrica: Fakulta prírodných vied UMB.
- Fyzickogeografická mapa 1: 500 000. In *Atlas krajiny Slovenskej republiky*, 2002. Bratislava: Ministerstvo životného prostredia SR, 70-71.
- GAJDOŠ, M. 1978. *Banskobystrický okres. Vlastivedno-turistický sprievodca*. Bratislava: Šport.
- GREGOROVÁ, B. 2012. *Vybrané priestorové zákonitosti cestovného ruchu v Nízkych Tatrách na príklade modelového územia Chopok-juh*. Dizertačná práca. Prešov: Fakulta humanitných a prírodných vied PÚ v Prešove.
- GREGOROVÁ, B. 2016. Funkčno-priestorová transformácia rekreačnej obce Donovaly. *Geografické informácie*, 20, 406-419.
- GREGOROVÁ, B. 2018. Zdieľanie ako nový trend v cestovnom ruchu, služba AirBnB na Slovensku. In KRIŽAN, F., ŠVEDA, M. (eds.) *Geografia na vzostupe*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 107 s.
- Interné údaje obce Mýto pod Ďumbierom*, 2018.
- Interné údaje ubytovacích a stravovacích zariadení v obci Mýto pod Ďumbierom*, 2018.
- Interné údaje lyžiarskeho strediska Ski centrum Mýto*, 2018.
- KASPAR, C. 1995. *Úvod do manažmentu cestovného ruchu*. Banská Bystrica: Ekonomická fakulta UMB.
- KUREK et al. 2007. *Turystyka*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- KVIETOK, L. 1943. *Zemepis Horehronia*. Zvolen: Kníhtlačiareň.
- MARIOT, P. 1983. *Geografia cestovného ruchu*. Bratislava: Veda.
- PISON, Š. 1968. *Slovník obcí Banskobystrického okresu*. Banská Bystrica: Stredoslovenské vydavateľstvo.
- PRZECLAWSKI, K. 1996. *Człowiek a turystyka. Zarys socjologii turystyki*. Kraków: Albys.
- SCHVARC, M. 2009. Klub Československých turistov odbor Banská Bystrica (1920 – 1938). In KALISKÝ, D. (ed.) *120 rokov organizovanej turistiky v Banskej Bystrici 1889 – 2009*. Banská Bystrica: KST Lokomotíva Banská Bystrica, 30-84.
- Ski centrum Mýto pod Ďumbierom*, 2018. [online] [cit. 2018-11-10]. Dostupné na: <www.ski-centrummyto.eu>
- ŠA v BB (a), n.d. *Štátny archív v Banskej Bystrici, fond Zvolenská župa – stanovy spolkov (1864 – 1927)*, in. č. 329, šk. 4, spis 339.
- ŠA v BB (b), n.d. *Štátny archív v Banskej Bystrici, fond Okresný úrad v Brezne (1923-1945)*, šk. 293, spis 1077.
- ŠA v BB (c), n.d. *Štátny archív v Banskej Bystrici, fond Živnostenské spoločenstvo v Brezne (1925-1950)*, in. č. 74, šk. 23, spis 1689.
- ŠA v BB (d), n.d. *Štátny archív v Banskej Bystrici, fond Obvodný notársky úrad Mýto pod Ďumbierom*, in. č. 63, šk. 5, spis 907.
- ŠA v BB (e), n.d. *Štátny archív v Banskej Bystrici, fond Okresný úrad v Brezne (1923-1945)*, šk. 293, spis 642.
- ŠA v BB (f), n.d. *Štátny archív v Banskej Bystrici, fond Dobová tlač - Naše Pohronie*, roč. 3, rok 1942, číslo z dňa 13.2.1942.
- ŠA v BB (g), n.d. *Štátny archív v Banskej Bystrici, fond Dobová tlač - Pohronský hlásnik*, roč. 11, rok 1936, číslo z dňa 1.8.1936.
- ŠA v BB (h), n.d. *Štátny archív v Banskej Bystrici, fond Obvodný notársky úrad Mýto pod Ďumbierom*, in. č. 61, šk. 3, spis 1673.
- ŠA v BB (i), n.d. *Štátny archív v Banskej Bystrici, fond Obvodný notársky úrad Mýto pod Ďumbierom*, in. č. 66, šk. 10, spis 1188.
- ŠA v BB (j), n.d. *Štátny archív v Banskej Bystrici, fond Krajský národný výbor v Banskej Bystrici (1945-1948), Krajská plánovacia komisia*, in. č. 6, šk. 3, spis 413.

ŠA v BB (k), n.d. *Štátny archív v Banskej Bystrici, fond Okresný národný výbor v Banskej Bystrici, Odbor obchodu a cestovného ruchu (1960 – 1990)*.

ŠA v BB (l), n.d. *Štátny archív v Banskej Bystrici, fond Správy a rozbory, ročník 1969*.

ŠA v BB (m), n.d. *Štátny archív v Banskej Bystrici, fond Okresný národný výbor v Banskej Bystrici, Odbor obchodu a cestovného ruchu (1960 – 1990), Technická dokumentácia – projektová dokumentácia, in. č. 122, šk. 34, spis 219*.

URBAN, P. 2012. *Ďumbier. Najvyšší z Nízkych*. Martin: Vyd. Matice Slovenskej.

Historical geographical analysis of tourism in the recreational centre Mýto pod Ďumbierom

Summary

The aim of our article was to analyze the development of tourism in Mýto pod Ďumbierom village from its origin to the present time in the social and socio-economic relations. We have identified the most significant historical and geographical factors that influenced its origin and have described the most important aspects and events that conditioned its subsequent development. Finally, we have also evaluated the current state of tourism in relation to the last trends of the sharing economy and AirBnB.

Recreational village Mýto pod Ďumbierom is situated on the border of Horehronské podolie and Nízke Tatry mountain on both banks of the Štiavnička stream. The original agro-pastoral village was transformed into a tourist center under the influence of socio-economic processes. The most important factors of this transformation are:

- natural conditions suitable for recreational activities,
- potential of location (really close to the Čertovica mountain pass),
- setting up tourist organizations and development of their various activities,
- building up of recreational infrastructure (on the range of the Nízke Tatry mountain and their background),
- improving transport accessibility and shaping the transport network.

Changes of functions have also been reflected in spatial changes, the most important are the wiping of borders between Bystrá and Mýto pod Ďumbier cadastres, as well as the congestion of the village of Mýto pod Ďumbierom with recreational infrastructure. The change in the form of the offer of individual recreational facilities reflects the current trends in the society in terms of sharing economy and the AirBnB service. In Slovakia, we have defined 3 types of sites /areas where this kind of service is applied. Firstly, large towns (Bratislava, Košice), then recreational villages in the most attractive hiking areas (Tatry mountain, Nízke Tatry mountain) and peripherally situated locations such as Detyvianske or Krupinské country-side. According to this categorization, Mýto pod Ďumbierom village belongs to the second area. In this way, there are 7 tourist facilities in the village ranging from car-camping to the apartment. Property owners refer to the Czech Republic, Austria, and New Zealand as their country of residence on their web site profiles.

Obsah / Contents

Income decline in retirement in Eastern Europe: A case study in Slovakia <i>Pokles príjmov v dôchodku na Slovensku</i> Slavomír Ondoš, Marcela Káčerová, Lukáš Námešný, Juraj Majo, Alena Rochovská	93-108
Attempts at introducing order to advertisements in polish towns and cities <i>Pokus o zavedenie poriadku pri umiestňovaní reklamy v poľských mestách</i> Edyta Masierek, Iwona Pieleśiak	109-133
To general overview of research methods in human geography <i>K všeobecnému rámcu výskumných metód v humánnej geografii</i> Pavol Ďurček, Pavol Korec	135-150
Some notes on problem of scientism in geographical research <i>Niekoľko poznámok k problému vedeckosti v geografickom výskume</i> Jaroslav Rusnák	151-174
Historical geographical analysis of tourism in the recreational centre Mýto pod Ďumbierom <i>Historicko-geografická analýza cestovného ruchu v rekreačnej obci Mýto pod Ďumbierom</i> Bohuslava Gregorová	175-189
Emotional maps and their application for managing public space in Slovak towns <i>Pocitové mapy a ich využitie pri správe verejných priestorov v mestách na Slovensku</i> Milan Takáč	191-208